

АНАЛІЗ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

Анотація. Розглянуто загальні питання визначення сутності економічної категорії "ризик", проведено порівняльний аналіз вже існуючих його трактувань, систематизовано види та причини його виникнення. Запропоновано вдосконалену класифікацію банківських ризиків.

Аннотация. Рассмотрены общие вопросы определения сущности экономической категории "риск", проведено сравнительный анализ существующих его трактовок, систематизированы виды и причины его возникновения. Предложена усовершенствованная классификация банковских рисков.

Annotation. The general issues of determining the nature of economic categories of "risk" have been studied, a comparative analysis of its existing interpretations has been held its types and causes have been systematized. An improved classification of banking risks has been offered.

Ключові слова: банківські ризики, ризик, моніторинг ризиків, управління, класифікація ризиків.

Методологія та інструментарій аналізу банківської діяльності як важлива складова управлінського процесу може формуватися з урахуванням рішення завдань щодо досягнення тих економічних цілей, які виникають перед банком. У цьому сенсі загально визнаним виступає пріоритет мети, сформульований як максимізація ринкової вартості банку.

Метою статті є уточнення сутності банківських ризиків.

Завданням статті є дослідження процесу аналізу банківських ризиків та систематизація підходів до їх класифікації.

Загальні та спеціальні підходи до оцінки ризиків банків і банківської системи розглянуті в працях таких вітчизняних та зарубіжних авторів, як: Камінський А. Б., Д. Гриньков, М. Фрост Стівен, Лобанов А. А., Чугунов А. В., Вітлінський В. В., Пернарівській О. В. та ін. [1 – 2], а також у нормативних матеріалах Національного банку України.

Ризик як економічну категорію в світовій практиці почали досліджувати відносно недавно, а методологічні основи аналізу економічних ризиків тільки починають формуватися. Сутність такого явища, як економічні ризики, на даний час вивчена й описана в науковій літературі досить повно. На сьогоднішній день не існує єдиного погляду на визначення цього поняття, тому треба провести порівняльний аналіз вже існуючих його трактувань. Так, такі науковці дають свої визначення ризику:

Вітлінський В. В.: це об'єктивна реальність, яку пов'язують з невизначеністю майбутнього і яка відображає міру (ступінь) відхилення від очікуваного результату [3].

Наконечний Я. С.: це невизначеність щодо настання тієї або іншої події в майбутньому. Ризик вимірюється ймовірністю того, що очікувана подія не відбудеться (чи відбудеться) і це призведе до небажаних наслідків [3].

Мішин О. Ю.: міра відхилення від цілей, від очікуваного результату, міра невдачі з урахуванням впливу керованих і некерованих чинників, прямих і зворотних зв'язків відносно об'єкта управління [4].

Очевидно, що ризики пов'язуються, насамперед, із несприятливим розвитком подій, які в економічній діяльності виступають формами збитків, збільшенням витрат, недоотриманням прибутків, втратами капіталу [3; 5]. Таким чином, необхідність оцінювати економічні ризики, адекватно відображати їх в управлінській інформації і враховувати в процесі прийняття рішень може вважатися загально визнаною. Очевидно, що ігнорування ризиків може призвести до їх зростання. У науковій і практичній діяльності дослідження сутності ризику продовжуються. Економічні ризики – це складне, багатогранне явище. Вивчення літератури, присвяченої проблемам економічних ризиків, дозволяє виділити два напрями цієї тематики. Перше – це формування теорії ризику як окремої науки. У ній ризик розглядається як загально системне явище, вивчаються методи вимірювання, оцінки та моделювання ризиків із застосуванням математичного апарату й розробляється інструментарій їх дослідження в різних сферах суспільної діяльності, в тому числі і в економіці. Другий напрям досліджень пов'язаний зі створенням засобів обліку фактора ризику в конкретних економічних науках, які визначають необхідність перегляду та вдосконалення їх методології і методики, враховуючи велику різноманітність ризиків.

Як свідчить аналіз літературних джерел, розвиток цих наукових напрямів відбувається нерівномірно, і хоча останнім часом проблематика економічних ризиків досить актуальна, тим не менш роботи з проблем невизначеності та ризику здебільшого присвячені виявленню причин виникнення, класифікації та методам кількісної оцінки ризиків. У таких дослідженнях ризик розглядається автономно, без урахування його зв'язку з іншими показниками діяльності, зокрема з прибутковістю. Пошуку ефективних прийомів ідентифікації, аналізу та управління ризиками в різних сферах економічної діяльності, які до того ж були б адекватними реальним можливостям підприємств, уваги приділяється значно менше. Саме ці питання залишаються найбільш актуальними. Очевидно, що економічні ризики тією чи іншою мірою притаманні діяльності всіх суб'єктів ринкових відносин. У банківській сфері їх вплив особливо значний. Таких економічних ризиків як кредитний, валютний, процентний, ринковий, інфляційний, ризик ліквідності, не може уникнути жодна банківська установа [3; 5].

керувати, враховуючи те, що всі види ризиків взаємопов'язані і їх рівень постійно змінюється під впливом динамічного оточення. Можна зробити висновок про те, що методологічні та методичні основи аналізу економічних ризиків необхідно розглядати з позицій управління, а враховуючи об'єкт цього дослідження – формуватися з урахуванням особливостей здійснення управлінського процесу в банку. Що стосується теорії та практики управління економічними ризиками в зарубіжних країнах, то слід зазначити, що цьому аспекту протягом останнього часу надається підвищена увага. У банківській діяльності управління ризиками традиційно розглядається як ключовий елемент менеджменту. Ураховуючи те, що банківський бізнес є одним із найбільш ризикованих, у більшості розвинених країн саме банки працювали над удосконаленням інструментарію та пошуку нових підходів до вирішення проблем зниження ризикованості діяльності. Вони стали ініціаторами багатьох нововведень у цій сфері. У банківській науці багато досліджень присвячено вивченню ризикованих сфер, пошуку ефективних методів аналізу, контролю, оцінки і моніторингу ризиків, створенню адекватних систем управління.

Очевидним є завдання проведення досліджень, орієнтоване на розробку цілісної теоретичної концепції економічних ризиків, обґрунтування системи аналітичних показників і формування комплексної методики аналізу економічних ризиків, яка може стати важливою складовою управлінського процесу як на мікро, так і на макрорівнях.

Вивчення економічної літератури дозволяє зробити висновок, що в науці методологія та методика досліджень, спрямовані на врахування ризиків у процесі аналізу діяльності банків, тільки починають формуватися. До теперішнього часу в літературі відсутні системні дослідження сукупності методологічних основ комплексного аналізу, орієнтованих на оцінювання діяльності банківської установи в координатах "прибуток-ризик". Отже, можна стверджувати, що одним із важливих завдань, яке виникає перед сучасною економічною наукою, є об'єднання таких напрямів аналізу, як прибутковість і ризик. Багатогранність такого явища, як економічні ризики, створює основу для різноманітних підходів до їх класифікації. Ураховуючи широту спектру охоплення ризиками найрізноманітніших сфер людського буття, це явище можна охарактеризувати з різних точок зору і залежно від покладеної в основу класифікаційної ознаки виділити різні групи економічних ризиків (рисунок).

Рис. Класифікація банківських ризиків

Ураховуючи об'єкт дослідження, пріоритетним завданням є виявлення тих економічних ризиків, які можуть бути об'єктом банківського аналізу. З'ясування сутності банківських ризиків із точки зору можливостей їх дослідження в аналітичному процесі дозволяє сформувати адекватну систему аналітичних показників ризикованості та методичний інструментарій їх оцінювання. З точки зору джерел виникнення та можливостей управління ризики доцільно розділити на зовнішні та внутрішні. Вплив зовнішніх ризиків на результативність роботи банку є значним, для їх оцінювання застосовуються в основному логічні методи аналізу, управління такими ризиками утруднене, і, більш того, часто неможливе. До внутрішніх належать ризики, які виникають безпосередньо у зв'язку з діяльністю конкретного банку і, чим ширше коло його клієнтів, партнерів, зв'язків, фінансових операцій, послуг, тим більше внутрішніх ризиків супроводжує його роботу. Порівняно з зовнішніми внутрішні ризики краще піддаються ідентифікації та квантифікації, а тому методики аналізу направлені в основному на виявлення, оцінювання, вибір ефективних прийомів мінімізації та моніторинг цієї групи банківських ризиків. За сферою виникнення ризики доцільно розділити на фінансові та функціональні [5, с. 20]. Функціональні ризики виникають унаслідок неможливості здійснення своєчасного та повного контролю над фінансово-господарською діяльністю. Їх досить складно виявити й ідентифікувати, а також виміряти кількісно і виразити в грошових одиницях, тим не менше для банку вони небезпечні не менше ніж інші види ризиків, причому їх реалізація також призводить до фінансових втрат. Функціональні ризики можна зменшити, удосконалюючи системи внутрішнього контролю й аудиту, розвиваючи схеми документообігу, розробляючи внутрішні методики та техніко-економічного забезпечення проведення фінансових операцій. Зниженню таких ризиків сприяє також продумана ресурсна, матеріально-технічна та кадрова політика банку. Ризики, які виникають у сфері фінансового обороту, належать до групи фінансових ризиків і визначаються ймовірністю грошових втрат у зв'язку з непередбаченими змінами в обсягах, дохідності, вартості та структурі активів і пасивів банку. Їх вплив на діяльність банківських установ є значним.

Таким чином, є очевидним, що в банківській діяльності об'єктом аналітичних досліджень виступають, перш за все, фінансові ризики.

Фінансова-кредитна система Україна є все ще слабкою, отже зростає об'єктивна потреба її зміцнення та активізації як на мікро-, так і макрорівнях. Науковим результатом даного дослідження є уточнення сутності та

класифікації банківських ризиків, а перспективою подальших наукових досліджень у даному напрямі є пошук можливостей використання зарубіжного досвіду в управлінні банківськими ризиками.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Роуз П. С. Банковский менеджмент / П. С. Роуз. – М. : Дело, 1997. – 768 с. 2. Синко Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг / Дж. Синко. – СПб. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 1018 с. 3. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посібн. / В. В. Вітлінський, О. В. Пернарівській, Я. С. Наконечний та ін. ; за ред. В. В. Вітлінського. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2000. – 251 с. 4. Мішина С. В. Аналіз у галузях виробництва і послуг / С. В. Мішина, О. Ю. Мішин. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 240 с. 5. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком / В. В. Вітлінський, П. І. Верченко. – К. : КНЕУ, 2000. – 292 с. 6. Никонова И. А. Стратегия и стоимость коммерческого банка / И. А. Никонова, Р. Н. Шамгунов. – СПб. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 304 с. 7. Баффер У. Эссе про инвестиции, корпоративные финансы и управление компаниями / У. Баффер. – СПб. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 268 с.